

József Attila: Csoszogi, az öreg suszter

Csoszogi, az öreg suszter ott ült háromlábú székecskéjén az ablak mellett, hogy jobban lásson, amikor öltögeti a kemény hegyű, szurkos fonalat. Az ablak ugyan éppen nem mondható tisztának, a hideg is behúz már rajta – de mit tesz az Csoszoginak, az öreg suszternek, aki ha azt mondja, hogy a cipő meglesz estére, akkor azt úgy lehet tekinteni, mintha maga az újonnan talpalt tükrösszélű cipő nyikorogna az ember lábán. Igaz, hogy Csoszoginak, az öreg

suszternek fűtenivalója sem igen volt, de meg ki hallott olyat, hogy egy szegény ember, egy címzetes cipésmester, aki bizony csak foltozó suszter, októberben begyűjtson a háromlábú kis vaskályhába. A kályha ilyenkor még a padlason hűl, még előbb szuszogva le kell hozni, s lekefélni a vasporos kefével. Csoszogi, az öreg suszter tehát az ablak mellett ült, az alacsony asztalka előtt, amelyen keresgélni szokott, mert hisz nem lehet olyan könnyen eligazodni a rengeteg szögletes skatulya meg kerek pléhdoboz között. Nagyon sok a lapos skatulya, a szoba is az. Alacsony mennyezetű, mintha görnyedt volna, mint maga Csoszogi, az öreg suszter.

Hogy lehet valódi embernek ilyen kitalált neve? Úgy, hogy néha, amikor jókedvében találták, és megkérdezték tőle, hogy és mint van, azt felelte tréfásan: „Hát csak csoszogok, csoszogok.” Persze, ilyesmit nem kérdeznek az embertől, ha bosszankodik, nála is csak olyan alkalmakkor érdeklődtek ebben az irányban, amikor a szeme hunyorgásán látni lehetett, hogy no, most még meg is lehetne cirógatni, mert elérte a tréfát. Hogy öreg, az meg különösen látnivaló, ehhez nem kell nagyon szemügyre venni a képéből körös-körül kiálló szürke sörtéket. S hogy suszter, azt ő maga jelentette ki, amikor valaki a talpalni-sarkalni való cipőjét hozta azzal, hogy „tessék jól megvarrni, Csoszogi bácsi, lefeszlett a kapli!” Aztán ez a valaki még hozzátette, némi kényszeredett mosollyal: „Talpalással egyelőre nem lendítem föl a tisztos cipészpart!” Erre Csoszogi, az öreg suszter, amint vizsgálgatván az orra elé tartotta az említett lábbelit, mintegy sértődötten, de lassan és határozottan fölemelte a fejét, kissé oldalról ránézett a zavart mosolyba burkolódzó péklegényre, és bosszúsan, de önérzetesen, tájékoztató hangon odamondotta: „Suszter vagyok én, nem cipész!” Amire a péklegény még zavartabban, még tájékoztatlanabban mosolygott, ő meg, nem kapván választ, széles fekete hüvelykujjával nyomogatni kezdte a cipő kapliját, és a hibák tanulmányozásába mélyedt.

Csoszogihoz, az öreg suszterhez ezúttal egy gyerek állított be, egy gyerkőc, piszkos-szalmaszínű haján hátracsapott sapkában, amelynek hátul úgy lógott ki a bélése, mint ami tömzsi, fekete nyelvet ölt a világra. Az ellenző alatt fakó arc, amelyből zöldfőzelék színű szemek csillantak elő, mint patakocskától derűs oázis a sivatagban, vagy mint a sártól szikkadt cipőre freccsent kenőcs. Kiskabátját nagy emberre szabták, nem kisgyerekekre, de nagy ember nemigen hordhatja ekkora foltokkal a könyökén, pláne ha a varrás mellett már megint feslik a szövete. A kabát alatt lógott a nadrág, gondolkodásra késztető üleppel, szára vége pedig ott harangozott tenyérynire a boka fölött. És a cipő. Igen, a cipő. Azt már javítani hozta a gyerek.

– Jó napot! – mondta, amikor belépett. Olyan hangon szólt, mintha még nem döntött volna egészen, hogy nagyon bátor legyen-e, vagy nagyon félénk. Csoszogi, az öreg suszter csak a szemével nézett oda, meg se mozdította a fejét.

– Mit akarsz? – morogta, mint aki nem akar egészen goromba lenni.

– A mama küldött, hogy tessék kijavítani a cipőmet – felelte a gyerek. – A mama mondta, hogy egy foltot kell rátenni, és akkor tart még.

– Hol a cipő?

– A lábamon – hangzott a világ legtermészetesebb hangján.

Csoszogi, az öreg suszter hallgatott, és működött tovább. A gyerek meg némán csak állt. Csoszogi unta meg hamarább.

– Talán a lábadohoz varrjam a foltot!?

– Nem, nem, mindjárt levetem – lélegzett fel a gyerek. Azzal úgy, állva, minden fűződzködés nélkül, lerántotta egymás után a cipőt. Nagy tisztelettel akarta átnyújtani, tehát alig fogta, és kétszer lepottyantotta. Végül Csoszogi kirántotta a kezéből. De adta is vissza.

– Ezen a cipőn nincs mit javítani.

– Tessék?

– Ezen a cipőn nem lehet segíteni!

– De a mama mondta, csak egy foltot kell rátenni. A mama mondta.

– Nem lehet. Nem állja a varrást. Kérge sincs.

A gyerek vádló, könyörgő, reménytelen hangon megszólalt:

– De így nem lehet benne járni!

– Ne járjon a szád! – dühnyögte Csoszogi. – Nincs olyan rossz cipő, amiben ne lehetne járni.

Amelyikben nem lehet járni, az már olyan rossz, hogy azt csináltatni se lehet.

A gyerek halkán, kétségbeesetten mondta:

– De a mama küldött, amikor elment a moziba, hogy hozzam el Csoszogi bácsihoz, majd meg tetszik csinálni. Ideadta a pénzt is mindjárt.

Csoszogi erre kemény és hajthatatlan lett.

– Úgy, amikor moziba ment, mondta az anyád, hogy hozd a Csoszogi bácsihoz! Hát mondd meg az anyádnak, azt üzeni a Csoszogi bácsi, vigye a cipődet a moziba, majd ott megcsinálják!

A gyerek erre, ha lehet, még jobban megijedt, szinte siránkozni kezdett.

– Nem a moziba ment a mama, hanem az Újpesti Moziba takarítani!

Csoszogi hallgatagon tett-vett, dolgozott. Közben félszemével oda-odapislantott az elkeseredetten helytálló, meg sem mukkanó gyegyerekre.

Aztán mégiscsak megszólalt, mintha csak társalogni akarna.

– Te vagy annak a Vanicseknének a fia?

– Én.

Megint hallgattak. Csoszogi összeráncolt szemmel, látszólag nagy gondban bőrszalagot kezdett vékonygatni.

– Neked van öcséd is?

– Van. Még egy húgom is.

– Az öcséd is olyan csirkefogó, mint te, mi?

A gyerek nem tudott mit válaszolni. Megint hallgattak. Végre Csoszogi rezzentette meg a gyereket.

– Hol van az a cipő? – kérdezte, mintha csak most hallana róla először, és lerakta az öléből a kaptafára szegezett felsőrészt.

Nézte, forgatta, nyomogatta, miközben – már csak a gyerek kedvéért is – csóválgatta a fejét.

Aztán se szó, se beszéd, hozzálátott.

Óriási darab foltokat rakott az oldalára meg a talpára, különböző elhasznált bőrökből. A gyerek közben hallgatagon letelepedett az egyik kis székecskére. Végre, vagy másfél óra múltán ismét lábbelinek lehetett használni a mesterművet.

– Nesze, itt van.

A fiú örülve a cipőnek, de a rendkívüli foltoktól meglepetten, rebegte:

– Köszönöm! – És már húzta is fel. Aztán félénken feltette a kérdést:

– Mit kell fizetni?

Csoszogi hallgatott. A gyermek második kérdésére odadörmögött:

– Húsz fillér. – És krárogott hozzá. Aztán még, a maga számára hozzámorogta: – Elég olcsó.

– Tessék, Csoszogi bácsi!

Egy ötvenfilléres lapult Csoszogi kemény, szikkadt markában. Csoszogi megnézte, elővette az asztalka fiából ragadós pénztárcáját, beleejtette, majd darabonként olvasva, lassan gondolkozva gondosan kiszedett nyolcvan fillért, és az ujjai közt oszlopba gyűjtve, belenyomta a gyermek kinyújtott tenyerébe.

– Itt van vissza.

A gyermek számolni kezdett. Elpirult, látszott, hogy küszködik magával. Nyújtotta a számolást, ő maga úgy érezte, hogy egy örökkévalóság óta számol. Végül nagyon kevéssé természetes hangon megszólalt:

– Csoszogi bácsi, többet tetszett visszaadni.

– Nem adtam én.

– Én nem tudom, Csoszogi bácsi. Én ötvenfillérest adtam, a Csoszogi bácsi meg pengősből adott vissza.

Csoszogi, az öreg suszter rátámadt a szegény gyermekre. Egyre feljebb vitte a hangját, míg végül mintha egészen dühbe gurult volna.

– Ötvenfillérest adtál, én meg pengősből adtam vissza? Annyira a csirkefogáson jár az eszed, hogy azt sem tudod, mit adsz ki a kezedből? Hát azt hiszed, hogy csak úgy lopja az a szerencsétlen anyád a pengősöket? Megszakadhat, te meg így herdálsz el a keresetét! Semmirevaló kölyök! Fogod mindjárt a pénzt, te csibész! Széthasítlak, ha meghallom, hogy az anyádat is be akarod csapni, ha neki is csak ötven fillérből adsz vissza! Minden falat kenyérért kár, amit beléd tömnek, te málé! Nem mérsz mindjárt!?

A gyerekek megriadtak, kihátráltak és becsapta maga mögött az ajtót. De Csoszogi, az öreg suszter még sokáig morgott magában, a fonalat is elszakította, mintha valóban nagyon haragudna.